

ویژگی‌های خانواده برتر در اسلام

اسلام، در روش تربیتی خود، انسان‌ها را به الگوها، ایده‌آل‌ها و نمونه‌های برتر توجه می‌دهد. تاثیر الگوها در ساخته شدن فرد و اجتماع برکسی پوشیده نیست. خانواده، کوچک‌ترین واحد اجتماعی است که سلول اولیه آن را زن و شوهر تشکیل می‌دهند. الگوی اسلام برای خانواده ایده‌آل کدام است؟ اسلام چه خانواده‌ای را برتر می‌شمارد؟ خانواده برتر از نظر اسلام چه ویژگی‌هایی دارد؟ ... مقاله حاضر با عنوان ((ویژگی‌های خانواده برتر در اسلام)) به بیان این مهم پرداخته است. از این رو، پس از مقدمه‌ای کوتاه و تبیین مفهوم خانواده و ملاک برتری، به نمونه‌هایی از خانواده برتر در قرآن کریم پرداخته است. پس از آن، ضمن معرفی برترین خانواده در منظر اسلام، ویژگی‌های خانواده برتر در سه محور اصالت خانوادگی، ویژگی‌های نفسانی ارکان خانواده و ویژگی‌های رفتاری آنان مورد بررسی قرار گرفته است و در پایان چند نکته به عنوان نتیجه‌گیری ارائه گردیده است.

مقدمه

خانواده، کانونی است مقدس که در سایه پیوند زناشویی دو انسان از دو جنس مخالف پایه‌گذاری شده و با پیدایش و تولید فرزندان کامل تر می‌شود. به عقیده صاحبزنان، خانواده از نخستین نظام‌های نهادی عمومی و جهانی است که برای رفع نیازمندی‌های حیاتی و عاطفی انسان و بقای جامعه ضرورت نام شریفه ((وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا)) (فرقان: 74)، آرمانی است که خانواده‌های اسلامی باید آن را عینیت بخشند و صلاحیت الگویی اسلام را برای تربیت شایستگان و خانواده‌های برتر برای جهانیان به اثبات برسانند.

خانواده برتر

در اسلام برای تشکیل خانواده، استانداردهایی معرفی شده است. هر قدر ارکان تشکیل دهنده خانواده با آن استانداردها منطبق باشند به همان مقدار از شایستگی و برتری برخوردار خواهند بود. در روایات، ویژگی‌های فراوان برای شایسته‌ترین زنان و مردان بیان شده است و در سیره معصومین (ع) نیز ارشاداتی وجود دارد که می‌توان از آنها خانواده‌های برتر و شایسته را شناخت. از این رو، به طور اجمال می‌توان گفت خانواده برتر از نظر اسلام، آن است که ارکان آن شایسته و منطبق با استانداردهای اسلامی باشد. مناسبات و روابطی منطبق با آموزه‌های دینی بر آنها حاکم باشد. خروجی آن انسان‌هایی شایسته و موثر در ساخته شدن جامعه ایده‌آل اسلامی باشد. اما ملاک برتری، از نظر اسلام، مال و ثروت و مانند آن نیست که کسی به آنها بیالود و بگوید: ((تحنُّ اکثرُ أموالاً واولاداً)) (سبأ: 35). از این رو، اگر خانواده‌ای را برخوردار یافیتد نباید شگفت زده شوید ((فلا تعجبك أموالهم ولا اولادهم)) (توبه: 55) زور وقوت مادی نیز معیار برتری نیست که کسی در ارزیابی افراد در خانواده‌ها بگوید: ((كانوا أشدَّ منكم قوَّةً)) (توبه: 9) چنانکه برخورداری از قوم و قبیله و عشیره، جاه و مقام و شهرت نیز ملاک برتری نیست. برتری خانواده به انطباق آن با استانداردهای اسلامی و برخورداری از ویژگی‌های ارزشی و فضیلت‌هاست. هر خانواده‌ای از آن استانداردها بهره‌مند باشد برتر است. بنابراین، منظور از برتری خانواده، برتری در فضایل انسانی و ارزشهای اسلامی است که برخی از آنها با عنوان ویژگی‌های خانواده برتر خواهد آمد.

خانواده برتر در قرآن

قرآن کریم بهترین الگوها را برای شناسایی خانواده برتر به جهانیان معرفی کرده است. خاندان حضرت ابراهیم (ع) از آن جمله است. در آیه‌ای از قرآن کریم می‌خوانیم:

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ . (آل عمران: 33)

اخلاقی، در شوهرداری، خانه‌داری و تربیت فرزند نمونه است. همسر دیگرش نیز نمونه بود. ثمره زندگی حضرت ابراهیم (ع) یغلام حلیم ... وَبَشَرْنَاهُ يَاسْحَاقَ تَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ)) (صافات: 100 و 101 و 112)

ابراهیم (ع) پدر این چنین فرزندی است و دو همسر او نیز مادران فرزندان این گونه‌اند. هر کدام از آن دو در پرورش فرزند چه مرارت‌هایی کشیدند و چه آثاری از خود برجای گذاشتند؛ حضرت ابراهیم (ع) همسرش هاجر را به همراه فرزند خردسالش به سرزمینی بی آب و علف آورد: ((رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ دَرَسِي يَؤَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ يُغَيِّمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْتِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ ...)) (ابراهیم: 37)

هنگامی که فرشته‌های الهی نزد حضرت ابراهیم (ع) آمدند و تولد حضرت اسحاق را به او بشارت دادند همسر اولش (ساره) نیز در آنجا حاضر و ایستاده بود، تسمی بر لب داشت و ناظر بر این جریان بود؛ ترجمه آیه 73.71 سوره هود چنین است:

و زن او ایستاده بود. خندید. پس وی را به اسحاق و از پی اسحاق به یعقوب مژده دادیم. (همسر ابراهیم) گفت: ای وای بر من، آیا فرزند آورم با آنکه من پیرزنم و این شوهرم پیرمرد است؟ واقعا این چیز عجیبی است. گفتند: آیا از کار خدا تعجب می‌کنی؟ رحمت خدا و برکات او بر شما خاندان (رسالت) باد، بی گمان، او ستوده‌ای بزرگوار است.

این آیات افزون بر معرفی حضرت ابراهیم (ع) برجستگی‌های اخلاقی و معنوی همسران آن حضرت را نیز تبیین می‌کنند.

قرآن کریم خانواده حضرت مریم (ع) را نیز برتر دانسته و از آن به ((آل عمران)) یاد می‌کند. حضرت مریم (ع) و پدر و مادرش عمرانی که پدر موسی (ع) است؛ زیرا عمرانی که پدر موسی (ع) است اصلاً نامش در قرآن نیامده است.

در این خانواده برتر دو بانو یعنی حضرت مریم و مادرش به عنوان صفوه و برگزیده الهی به جهانیان معرفی شده اند. حضرت مریم با آن همه کمالاتی که قرآن کریم گوشه هایی از آن را ذکر کرده ، دست پرورده مادری نمونه است که او را به پناه خدا سپرد، خدا هم به او پناهندگی داد. آن پناه خواستن نیز در کنار محراب عبادت بود و به استجاب رسید.

قرآن کریم داستانش را در سوره آل عمران آیات 37-35 چنین ترسیم کرده است :

چون زن عمران گفت : پروردگارا، آنچه در شکم خود دارم نذر تو کردم تا آزاد شده (از مشاغل دنیا و پرستشگر تو) باشد، پس از من بپذیر که تو خود شنوای دانایی . پس چون فرزندش را بزاد، گفت : پروردگارا، من دختر زاده ام - و خدا به آنچه به او زاییده دانایتر بود - و پسر چون دختر نیست و من نامش را مریم نهادم و او و فرزندانش را از شیطان رانده شده به تو پناه می دهم . پس پروردگارش وی (مریم) را با حسن قبول پذیرا شد و او را خود حضرت مریم (ع) نیز مادری است نمونه و فرزندی چون حضرت عیسی (ع) را تربیت کرد. قرآن کریم مادر این فرزند عرفانی این بانو همین بس که فرشته ها نزد او می آمدند و پیام خدا را برای او می آوردند: ((إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ)) (آل عمران : 42.

(43)

وقتی حضرت زکریا نزد مریم می آمد، او را در محراب عبادتش می یافت در حالی که نزد او غذاهای بهشتی بود: ((فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا...)) (آل عمران : 37) و همه این کمالات و کرامتها از آن حضرت مریم است .

نمونه دیگر خانواده برتر در قرآن ، خانواده حضرت یحیی (ع) است . او نمونه ای از فرزند صالح در خانواده ای شایسته است خانواده حضرت موسی (ع) نیز از این جمله است . او پدر و مادری نمونه دارد. قرآن کریم داستان مراتبهای مادرش را در آن شایسته برای همسرش است . چنان که همسر او نیز دختر حضرت شعیب (ع) دارای صلاحیتهای اخلاقی و معنوی فراوانی است که قرآن کریم نجابت و حیای او را ستوده است . ((فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْسِيًّا عَلَى اسْتِحْيَاءٍ...)) (قصص : 25)

برترین خانواده در اسلام

اسلام ، اهل بیت پیغمبر اکرم (ص) را به عنوان نمونه ای کامل از خانواده برتر معرفی و صلاحیت الگویی آن را برای جهانیان امضا کرده است . خداوند سبحان این خانواده را از هرگونه رجس و پلیدی مبرا دانسته است . آیه شریفه ((إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا)) (احزاب : 23)، خطاب به همین خانواده است .

آیه مباهله (آل عمران : 61) در باره اعضای این خانواده وارد شده و عظمت مقامات معنوی و عرفانی آنان را به نمایش گذاشته است . سوره انسان فضیلتها را آن را ستوده است و خلاصه جای جای قرآن از فضایل و ویژگیهای آنان سخن گفته است .

این خانواده از پیوند ملکوتی وجود نازنین حضرت علی (ع) و فاطمه اطهر(ع) تشکیل شده است و آن دو مصداق اتم انسان کامل و ایده آل هستند. علی (ع) و فاطمه (ع) کفو یکدیگرند؛ اگر علی (ع) نبود فاطمه (ع) در عالم همتایی نداشت و اگر فاطمه (ع) نبود برای علی (ع) کفوی نبود. پیوند آن دو در آسمانها و نزد عرشیان برقرار شد و در جمع زمینیان تحقق عینی یافت . رسول خدا(ص) در جریان ازدواج آن دو وجود عرشى ، آنان را اسوه و الگوی امت خویش خواند و فرمود:

زندگی علی (ع) و فاطمه (ع) سراسر الگوست . همسر داری علی (ع) ، مدیریت او در خانه و خانواده ، شوهرداری فاطمه (ع) ، خانه داری و تربیت فرزند او در عالم نظیر ندارد و تا قیامت برای جهانیان نورافشانی می کند.

ویژگیهای خانواده برتر

با توجه به اینکه اهل بیت پیامبر اکرم (ص) از نظر اسلام برترین خانواده شمرده می شوند از تمام ویژگیهای ارزشی و استانداردهای مکتبی به صورتی کامل برخوردارند، باید این خانواده برای همگان الگو قرار گیرند و ویژگیهای آن به عنوان نوك قله و اوج ارزشهای اسلامی مورد توجه باشد و خانواده های اسلامی برای رشد و تعالی خود و دستیابی به زندگی ایده آل ومکتبی همواره ارزشهای نوك قله را مدنظر قرار دهند و تمام حرکات و سکنات و جهت گیریهای خود را با آن هماهنگ سازند و تا می توانند در همان سمت و سو حرکت کنند و خود را به نوك قله نزدیک سازند.

امام علی (ع) پیروان خود را به اهل بیت و الگوگیری از آنان فرا خوانده ، می فرماید:

به اهل بیت پیامبر بنگرید، از آن سمت که آنها گام برمی دارند منحرف نشوید و قدم به جای قدمشان بگذارید، آنها هرگز شما را از جاده هدایت بیرون نمی برند و به پستی و هلاکت باز نمی گردانند. اگر سکوت کنند سکوت کنید و اگر قیام کردند قیام کنید، از آنها پیشی نگیرید که با این توضیح ویژگیهای خانواده برتر را از دیدگاه اسلام در محورهای زیر پی می گیریم .

1. اصالت خانوادگی

اولین ویژگی خانواده برتر در اسلام ، اصالت خانوادگی و اصل و نسب پاکیزه است . اصلا ب ارزشمند پدران و دامنه های مطهر و پاک مادران که به هیچ گونه پلیدی آلوده نشده اند، چنان که در زیارتنامه امام حسین (ع) می خوانیم : ((أَشْهَدُ أَنَّكَ كُنْتَ مِي دَهْمَ كُو تُو از گوهرهای پاک و از احرام مطهری . جاهلیت به ناپاکیهایی شما را آلوده نساخت و لباسهای ناپاک خود را براندام شما نپوشاند.

این ویژگی آنچنان مهم است که امام حسین (ع) در جریان نهضت کربلا و دست بیعت ندادن با یزید به آن استفاده می کند و من با یزید بیعت کنم ، بلکه دامنه های پاک و منزهی که من در آن پرورش یافته ام به من چنین اجازه ای نمی دهند.

امام علی (ع) به مالک اشتر توصیه می فرماید که برای گزینش فرماندهان لشکر اسلام بر ویژگی اصالت و شرافت در کتابهای فقهی نیز برای گزینش همسر به این ویژگی توجه شده است .

2. ویژگی های نفسانی

خانواده برتر از لحاظ ویژگیهای نفسانی ارکان تشکیل دهنده آن برجستگیهایی دارد که برخی از آنها عبارت است از:

1 - 2 دین و ایمان

خانواده ای برتر است که هر کدام از ارکان آن از ویژگی دین و ایمان و اعتقادات ناب برخوردار باشد. ترجمه آیه 221 سوره بقره چنین است :

زنان مشرک را تا ایمان نیاورده اند، به زنی مگیرید و کنیز مومن بهتر از آزادزن مشرک است هرچند زیبایی او شما را به شگفت آورد و به مردان مشرک تا ایمان نیاورده اند زن مومن ندهید و برده مومن بهتر از آزادمرد مشرک است ، هرچند شما را به شگفت آورد.

ممکن است یکی از ارکان خانواده مانند مرد از این ویژگی برخوردار باشد، ولی همسر او از آن بی بهره باشد. برای مثال قرآن کریم از همسر حضرت نوح و حضرت لوط

یاد می کند که تحت سرپرستی آنان بودند. ولی عاری از ایمان بودند و از نظر مکتبی و فرهنگی خیانت کردند و به پیامبر خویش ایمان نیاوردند. قرآن این دو زن را الگوی مردم بد معرفی کرده ، می فرماید:

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأةً تُوحي وَأَمْرَأةً لوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَاتَتَاهُمَا... (تحریم : 10)

گاهی نیز ممکن است در خانواده ای زن دارای ویژگی دین و ایمان باشد و شوهرش از آن بی بهره باشد. مانند حضرت آسیه . قرآن کریم می فرماید:

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأةً فرعونَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بِنَا فِي الْجَنَّةِ وَ تَجَنِّي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ . (تحریم : 11)

در آموزه های اسلامی برای گزینش همسر شایسته بر ویژگی دین و ایمان بسیار تاکید شده است . در اسلام ، بعد از ایمان به در خانواده برتر، زن و شوهر هر دو از عقیده و ایمانی خالص برخوردارند. چنانکه در مورد حضرت علی (ع) و فاطمه (ع) این گونه است . اگر ایمان جن و انس را روی هم بگذارند به اندازه ایمان علی (ع) نمی رسد. آن حضرت فرمود: اگر پرده را کنار هم فاطمه زهرا(ع) نیز همانند شویش از مراتب بالای ایمان برخوردار بود. رسول خدا(ص) درباره ایمان دخترش فرمود: همانا خداوند تمام وجود دخترم فاطمه را از ایمان و یقین لبریز کرده است .

2 - 2. علم و دانش

ارکان تشکیل دهنده خانواده برتر از لحاظ علم و آگاهی دارا و ثروتمند هستند. در این خانواده ، زن افزون بر اطلاعات و آگاهیهای مذهبی به عنوان همسر، مادر، مدیر و کدبانوی خانه از آگاهیهای لازم زندگی برخوردار است . راه و رسم شوهرداری و خانه داری را به خوبی می داند و به وظایفی که شرع مقدس بردوش او نهاده ، واقف است و از لحاظ رشد عقلی و فکری به درجه ای رسیده است که نیازی به امر و نهی ندارد. رسول خدا(ص) می فرماید:

بهترین دختران (برای ازدواج) کسانی اند که از عقل و ادب برخوردارند و شما به امر و نهی او نیازی نمی یابید .

مرد چنین خانواده ای نیز افزون بر اطلاعات دینی ، به عنوان مدیر و سرپرست خانواده ، شوهر و پدر از آگاهیهای لازم برخوردار است و به وظایفی که اسلام بر عهده اش نهاده ، به خوبی آشناست .

یکی از مشکلاتی که اکثر خانواده های مذهبی با آن مواجه اند جهل و نادانی است . از این رو، در زندگی خانوادگی ناکام می مانند. روابط حاکم بر زن و شوهر با آموزه های اسلامی انطباق ندارد. فضای خانه و خانواده و محیط نشو و نما فرزندان در اثر جهالت و ناسازگاری با آموزه های اسلامی آفت زده شده است . فرزندانی در چنین خانواده هایی لوس ، ترسو، حقیر و غیرمتمکنی به نفس و مانند آن بار می آیند.

3 - 2. معنویت

زن و شوهر در خانواده برتر سرشار از معنویت اند. زندگی آنان صحنه ذکر و یاد خداست . اهل تهجد و شب زنده داری ، تلاوت قرآن ، دعا و مناجات ، راز و نیاز، توبه و استغفار و مانند آن هستند. از حقیقت دنیا و خواسته های ناچیز دنیوی فراتر رفته اند و مرغ دلشان به پرواز درآمده و اوج گرفته است . دنیا و مال و ثروت ، جاه و مقام و شهرت و امثال این امور اعتباری سیرایشان نمی کند.

پیوند آنها با یکدیگر ذره ای از معنویتشان نکاسته ، بلکه بر توفیقانشان افزوده است ؛ چرا که زندگی زناشویی آنان به ارتباط آنها با خدا بیشتر مدد رسانده است .

آیا می شود در این دنیای پر آشوب بانواع مشکلات خانواده ای را با این ویژگی یافت که در سیر ملکوتی و معنوی و عرفانی به پرواز درآمده و راه تعالی و ترقی را با سرعت طی می کند، پیدا کرد؟ مثال این خانواده کدام است ؟ می گوئیم بله ، شدنی است . مانند علی (ع) و فاطمه (س) .

معنویت امیرمومنان که زیانزد خاص و عام است . خدا بر سراسر زندگی اش حکومت دارد. تن او در میان زمینیان ، ولی روحش با عرشیان دمخور است . در ارتباطش با خداوند سبحان آنچنان اوج می گیرد که از هوش می رود و ناظران می پندارند که او جان سپرده است . او روزی چندین بار اینگونه در ارتباطش با خدا مدهوش می شود. توصیف می کند:

وقتی دخترم فاطمه در محراب عبادت قرار می گیرد، همچون ستاره ای برای ملائکه آسمان می درخشد و خداوند بزرگ به آنان می گوید: ای ملائکه من ! به بهترین بنده من فاطمه بنگرید، او در مقابل من ایستاده و از خوف من تمامی وجودش می لرزد و با تمامی حضور قلب خویش به در روایتی دیگر می فرماید:

اما دخترم فاطمه ، سیده زنان عالم از اولین و آخرین است و (در حالی که) در عبادتگاهش (به نماز) می ایستد، هفتاد هزار فرشته از ملائکه مقرب بر او سلام و درود فرستاده و همانگونه که مریم را ندا کردند، می گویند: ای فاطمه خداوند تو را برگزید و مطهر و پاکیزه نمود و بر زنان عالم فاطمه (ع) و واله و شیدای خداوند برتر بود و چیزی جز جذبه های الهی و نظر به ((وجه الله)) راضی اش نمی کرد. رسول خدا(ص) از فاطمه اش پرسید: دخترم ! هم اکنون جبرئیل نزد من است و از جانب خدا پیام آورده که هرچه بخواهی تحقق می یابد. در پاسخ می گوید:

لذتی که از خدمت به خدا می برم مرا از هر خواهشی بازداشته است . حاجتی جز این ندارم که پیوسته ناظر جمال زیبا و والای خداوند کریم خانواده برتر از نظر اسلام خانواده ای است که در این سمت وسو حرکت کند و بکوشد خود را به این قله نزدیک سازد. لاقبل این است که به نماز و روزه و سایر واجبات به عنوان نمادهای معنویت اهتمام ورزد. اندیشه و افکار خود را متوجه ملکوت کند و غل و زنجیرهای دنیایی او را زمین گیر نسازد؛ به گونه ای که حالی برای ارتباط با معبود پیدا نکند.

4 - 2 تقوا

قرآن کریم ، تقوا را معیار برتری معرفی کرده و کسانی را که از خداپرورای بیشتری دارند گرامی تر می شمارد. ((إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاهُمْ)) (حجرات: 13).

بر همین اساس هر خانواده ای که در رعایت تقوای الهی پیشنازتر باشد از لحاظ الگویی ، برتر شمرده می شود. در خانواده برتر زن و شوهر متقی و خداترس هستند. حد و مرزهای الهی را مراعات می کنند.

اسلام در تشکیل خانواده بر این ویژگی تاکید کرده است و مردی را شایسته همسری می داند که پارسا باشد و از گناهانی مانند زنا، شرابخواری و گناهان علنی دوری کند. شخصی درباره ازدواج دخترش با امام حسن مجتبی (ع) مشورت کرد حضرت فرمود:

دخترت را به ازدواج مردی بانقوا درآور؛ چرا که او اگر دخترت را دوست بدارد، احترامش می گذارد و اگر به او علاقه نداشته باشد به او ستم

5 - 2 صبر و شکر

در خانواده برتر هیچ کدام از زن و شوهر در برابر سختیهای زندگی جزع و بی تابی نمی کنند. آنها ناملایمات زندگی را هدیه های خدا بر خویش می شمارند، در وقت دارایی خدا را سپاس می گویند و هنگام نداری و فقر صبوری می کنند.

رسول خدا(ص) می فرماید:

روزی رسول خدا(ص) به منزل دخترش فاطمه (ع) آمد، او را دید که روی زمین نشسته ، با دستی فرزندش را در آغوش گرفته ، شیر می دهد و با دستی دیگر

گندمها را با آسیاب دستی آرد می کند، اشک در چشمانش حلقه زد و فرمود:

دخترم! تلخیها و مشکلات دنیا را به یاد شیرینی و سعادت بهشت بخورد گوارا ساز! حضرت فاطمه (ع) در جواب پدر، مراتب سپاس خود را اینگونه اعلام کرد: فاطمه زهرا(ع) تمام مشکلات زندگی مشترک را به جان خرید و به آن راضی بود و هیچ وقت زبان به گله و شکایت نگشود. او به اینکه خداوند سبحان نعمتهای فراوانی به او ارزانی داشته، شوهری همچون امام علی (ع) نصیبش کرده، فرزندان همچون حسن و حسین و زینب به او داده است خدا را شکر می کرد.

3. ویژگیهای رفتاری

خانواده برتر در منظر اسلام از لحاظ ویژگیهای رفتاری ارکان آن برجستگیهایی دارد که برخی از آنها عبارت است از:

3.1. مدیریت ایده آل

زن و شوهر در خانواده برتر به جهت برخورداری از سه ویژگی دانش، مهارت و اخلاق، خانه و خانواده را به بهترین شکل ممکن اداره می کنند. در چنین خانواده ای، مرد مدیری لایق و کاردار، پرتلاش، قاطع و جدی درکار است. او هزینه زندگی را از طریق حلال تامین می کند. همسررداری او ایده آل است. مدیریت او بر مبنای تحکم و زورگویی نیست. حامی خانواده است و در ارشاد و هدایت و حمایت اعضای خانواده سنگ تمام می گذارد و آنان را به سوی معنویات و سعادتشان سوق می دهد. چنان که قرآن کریم درباره اسماعیل صادق الوعد می فرماید:

وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ... (نحل: 90).

زن نیز در ایفای سه وظیفه اصلی ((شوهر داری))، ((خانه داری)) و ((نقش مادری)) اسوه است. او در هر سه حوزه همچون شویش از دانش، مهارت و اخلاق برخوردار است.

بی تردید از جمله آسیبهای جدی در بسیاری از خانواده ها این است که زن و شوهر قدرت مدیریت ندارند و یا در مدیریت خانه و خانواده عاجزند. بنیان چنین خانواده هایی سست است و احتمال نزاع و کشمکش و تزلزل در آن فراوان است. در این خانواده ها یا زن قربانی سوء مدیریت مرد قرار دارد و یا مرد از ناحیه سوء مدیریت زن در خانه آسیب جدی می بیند و یا فرزندان قربانی سوء مدیریت زن و شوهراند.

3.2. مناسبات در روابط اسلامی

در خانواده برتر بهترین نوع مناسبات و روابط وجود دارد. برخی از ویژگیهای رفتاری زن و شوهر در خانواده برتر عبارت است از:

یک. احترام متقابل: در خانواده برتر زن و شوهر شخصیت یکدیگر را گرامی می دارند، در این خانواده به زن به عنوان رکنی از خانواده بالاترین احترام نثار می شود و مرد نیز به عنوان رکن دیگر از برترین جایگاه شخصیتی برخوردار است.

در آموزه های اسلامی سفارش شده است؛ هرکس زنی را به همسری می گیرد باید گرامی اش بدارد و او را با اذیت و آزار و ستمگریهایش خرد نکند و شخصیت و کرامت انسانی او را ضایع نسازد. او باید محترم باشد و در خانه دلبری کند و مایه اذیت و آزار زبانی و مانند آن قرار نمی دهد و در هرحال از او اطاعت می کند بسیار سعادتمند شمرده شده است. ((سَعِيدَةٌ سَعِيدَةٌ امْرَأَةٌ تُرْمِزُ رُوحَهَا وَلَا تُؤْذِيهِ وَ تَطِيفَةٌ فِي جَمِيعِ يَدَيِّهَا نَمِيَّةٌ نَمِيَّةٌ)).

یکدیگر را مورد تحقیر و اهانت قرار می دهند و هیبت و مهابت لازم را برای تربیت فرزندان از دست می دهند.

دو. خوش اخلاقی: در خانواده برتر زن و شوهر بهترین مراتب خوش اخلاقی را به یکدیگر نثار می کنند. آغوش گرم محبت آنها برای یکدیگر باز است. بارویی

گشاده و لبی خندان یکدیگر را ملاقات می کنند. پاکیزه سخن می گویند و هرگز یکدیگر را مورد آزار و زبانی و اهانت قرار نمی دهند.

مرد، از بهترین مردان در ابراز محبت و لطف و خوش اخلاقی نسبت به همسر شمرده می شود. چنانکه رسول خدا(ص) خانواده برتر آنچنان متخلق به اخلاق الهی است که اقوام و خویشان، همسایگان، دوستان و آشنایان و مجموعه های ایمانی از خوش اخلاقی و لطف و صفای آنان بهره مند می شوند و آنها را الگو قرار می دهند.

سه. رعایت حقوق یکدیگر: در خانواده برتر نه مرد زبان به شکایت می گشاید و از همسرش در پایمال کردن حقوق خویش و انجام وظیفه نکردن او گله می کند و نه زن.

آنها به وظایف خویش به خوبی آشنا و به آن پایبند هستند. زن و شوهر در چنین خانواده ای به تقسیم کاری که رسول اکرم(ص) در زندگی مشترک علی(ع) و فاطمه(ع) صورت داد، کمال رضایت را دارند و هرکدام انجام وظیفه کردن در محدوده تعیین شده را برای خود کاری مقدس، در ردیف جهاد در راه خدا می شمارند.

رسول خدا(ص) کارها را میان علی(ع) و فاطمه(ع) تقسیم کرد و حدود وظایف هرکدام را مشخص نمود و فرمود: کارهای خانه را فاطمه(ع) انجام دهد و کارهای بیرونی بر عهده علی(ع) باشد. فاطمه(ع) می گوید: خدا می داند که من چقدر از این مطلب خوشحال شدم که کارهای بیرون خانه بر عهده من می دانست و همواره به تمام وظایف همسری خود عمل می کرد، از پاکیزگی و ساده پوشی، آرایش و عطر زدن گرفته تا کارهای منزل و آرد کردن و نان پختن و تا قناعت به يك زندگی ساده و بی آلايش دلارام شوهر و مایه آرامش خاطر او بودن و اینار مال و جان خود برای همسر.

حضرت علی(ع) می فرماید: به خدا سوگند هرگز فاطمه را به خشم نیاوردم و او را بر کاری مجبور نساختم تا به دیدار خدای بزرگ شتافت. او نیز هرگز مرا ناراحت نکرد و فرمانم را زیر پا نگذاشت، فاطمه(ع) دلارام من بود و هرگاه چشمم به او

چهار. حریم داری و عفاف: زن و شوهر در خانواده برتر به شدت به موازین شرعی پایبند هستند و به مسائل محرم و نامحرم، حفظ ناموس، عفت و پاکدامنی و

عدم اختلاط با نامحرمان فوق العاده اهمیت می دهند. مرد در چنین خانواده ای عقیف است و چشم خویش از ناموس دیگران فرو می پوشد و خواسته های غریزی خود را در محدوده ای که خداوند برایش حلال کرده، منحصر می سازد. زن نیز خود را برای شوهرش ارزانی می کند و در غیاب او از خویشتن چون دژی

در صدف پاسداری می دهد و از نامحرمان حفظ می کند. دیدگاه زن اسوه در خانواده برتر این است که در غیر ضرورت بهترین چیز برای او این است که ((خَيْرٌ

خانواده ای که به این ویژگی پایبند نیست و به محرم و نامحرم و حفظ حجاب و عفاف اهمیت نمی دهد، آفت زده است. بسیاری از نابسامانیهای اجتماعی از همین ناحیه صورت می گیرد که زن و مرد حریم خود را نمی شناسند و به موازین شرع مقدس بی اعتنائی نشان می دهند و گرنه هرگز اسلام با حضور زن در صحنه اجتماع مخالف نیست. اسلام با بی حجابی، بی عفتی، اختلاط زن و مرد مخالف است.

پنج. تحمل یکدیگر: در خانواده برتر، زن و شوهر ایمان خود را در پرتو صبر و تحمل بر شدايد و گرفتاریها، فقر و تنگدستی و دیگر سختیها و همچنین شکرگزاری از خداوند در برابر نعمتهای او کامل می کنند و این سخن پیغمبر اکرم(ص) را شعار صبر و نیمه ای دیگر در سپاسگزاری.

در آموزه های اسلامی برای مردی که در برابر کژیهای اخلاقی همسرش صبوری کرده، برای خدا تحملش می کند پاداش شاکران در نظر گرفته شده است ((مَنْ صَبَرَ عَلَى خُلُقِ امْرَأَةٍ سَيَتَى الْخُلُقِ وَاحْتَسَبَ فِي ذَلِكَ الْأَجْرَ اعْطَاهُ اللَّهُ تَوَابَ الشَّاكِرِينَ فِي زَنَى هَمْ كَبَّرَ بَدَاخْلَاقِي شَوْهَرِشْ صَبْرٌ مِي كُنْدَ پَادَاشِي هَمْچُونِ آسِيه بَه اَوْ

داده می شود ((مَنْ صَبَّرَتْ عَلَى سَوْءِ خَلْقِ زَوْجِهَا، شَش . همکاری دو جانبه : از دیگر ویژگیهای رفتاری خانواده برتر همکاری شایسته زن و شوهر با یکدیگر در زندگی است . آن دو، بنده خدایند و خود را در برابر او مسئول می دانند و تمام تلاششان در زندگی این است که رضایت خدا را جلب کنند. از این رو، زندگی زناشویی خللی بر بندگی آنان در برابر خدا ایجاد نمی کند. چنان که در زندگی حضرت علی (ع) و فاطمه (ع) قضیه این گونه بود. روزی رسول خدا(ص) از علی (ع) پرسید: همسرت را چگونه یافتی؟ گفت: خوب یآوری برای اطاعت بهترین نوع همکاری این است که زن از لحاظ معنوی و روحی شوهرش را تدارک کند و او را برای حضور در اجتماع تقویت نماید و مرد نیز او را در مسیر بندگی خدا دستگیری کند. از او مراقبت و محافظت نماید و خویشتر را در برابر او مسئول بدانند.

3-3. شیوه زندگی

خانواده برتر در زندگی دارای سبک و شیوه ای ممتاز از دیگران است . زن و شوهر در چنین خانواده ای اهل کار و تلاش اند و برای آبادانی دنیا از هیچ کوششی دریغ نمی ورزند، ولی تمام جهت گیری های زندگی آنان به سمت و سوی زهد و ساده زیستی است ؛ روشی زاهدانه فقیرانه دارند و از دنیا به قدر کفاف و نیاز برداشت می کنند. در زندگی آنها اثری از اسراف و ریخت و پاش دیده نمی شود.

خانواده برتر در شیوه زندگی خود حد و اندازه را نگه می دارند، نعمتهای الهی را بی حساب و کتاب مصرف نمی کنند و آنها را ضایع نمی سازند. در زندگی آنها اثری از تجملات و تشریفات وجود ندارد. آنها کرامت انسانی خود را ارزشمندتر از آن می دانند که اسیر زرق و برق و تجملات دنیا شوند. نه اینکه نتوانند از امکانات دنیوی برخوردار باشند، بلکه دارایی و ناداری هیچ تغییری در شیوه زندگی آنها ندارد. سخن امیرمومنان (ع) در این باره چنین است که می فرماید:

اگر بخواهم غذای خویش را از عسل مصفی و مغز گندم و لباسم را از ابریشم و حریر قرار دهم ، قدرت دارم ، ولی هیئات که نفس بر من پیروز سلمان فارسی روزی فاطمه زهرا(ع) را با چادری پاره و پروصله از لیف خرما دید که به دیدار پدر بزرگوارش می رفت ، تعجب کرد و از شدت ناراحتی گریست و عرض کرد: دختران کسرا و قیصر در حریرند و دختر رسول خدا(ص) چادری ساده و پشمینه با دوازده وصله بر سر دارد!

وقتی فاطمه (ع) به خدمت پدر رسید، شگفتی سلمان را مطرح کرد. رسول خدا(ص) به سلمان فرمود: یا سلمان! این ابنتی در خانواده برتر چیزی جز خدا زن و شوهر را راضی نمی کند. از این رو، تمام جهت گیریهای زندگی آنها برای جلب رضایت خداوند است و گزینش شیوه زاهدانه در زندگی نیز به همین منظور است . از این رو، در روایتی دیگر خود حضرت فاطمه (ع) اینگونه پاسخ سلمان را می دهد:

3.4. تربیت نسل صالح

فرزندان خانواده برتر نمونه کاملی از تربیت شدگان مکتبی اند. بهترین شیوه تربیتی را در خانواده برتر می توان سراغ گرفت . فرزندان در چنین خانواده ای از اوان کودکی تربیت دینی و اخلاقی می شوند. راه و رسم خوب زیستن را می آموزند. با شخصیت و عزتمند بار می آیند و انسانی صالح می شوند و قدم به عرصه اجتماع می گذارند و منشا آثار و برکات فراوان می شوند.

تربیت دو رکن دارد: نخست عشق و عاطفه و دیگری علم و آگاهی ؛ و زن و شوهر در خانواده برتر از هر دو رکن برخوردارند؛ آنها از جهت عشق و محبت به فرزند و علاقه مندی به سرنوشت او ثروتمند هستند و از لحاظ علم و دانش از بالاترین اطلاعات برخوردارند. می دانند که کودک از نظر روانی چه خواسته هایی دارد و چگونه باید به خواسته هایش پاسخ داد. می دانند چگونه باید به کودک ابراز محبت کرد و چه مقدار باید به او محبت شود که لوس بار نیاید. کودک در خانواده برتر مورد تکریم قرار می گیرد و با شخصیت بار می آید. به سوالات او به صورت منطقی ، مستدل و متناسب با میزان درک و فهم او پاسخ داده می شود. او در چنین خانواده ای شجاع بار می آید، چرا که زن و شوهر هرگز کودکشان را از موهومات نمی ترسانند.

نتیجه گیری

از مجموع آنچه گذشت نتیجه گرفته می شود که :

1. خانواده ، کوچک ترین واحد اجتماعی است و سلول اولیه آن را زن و شوهر تشکیل می دهند.
2. خانواده ای که با استانداردهای اسلامی انطباق دارد، خانواده برتر است .
3. ملاک برتری خانواده ، برخورداری از فضیلتها و ارزشهای اسلامی است .
4. قرآن کریم منبعی برای شناسایی خانواده برتر و ویژگیهای آن است .
5. خانواده حضرت ابراهیم ، حضرت مریم ، حضرت موسی ، حضرت شعیب و حضرت یحیی چند نمونه از خانواده های برتر قرآنی است .
6. اسلام ، اهل بیت پیامبر(ص) را برترین خانواده می شمارد و همگان را به الگوگیری از آن دعوت می کند.
7. ویژگیهای خانواده برتر را در سه محور اصالت خانوادگی ، ویژگیهای نفسانی ارکان آن و ویژگیهای رفتاری آنها می توان خلاصه کرد.

است .

9. برخی از ویژگیهای رفتاری خانواده برتر عبارت است از مدیریت ایده آل خانواده ، مناسبات و روابط اسلامی زن و شوهر با یکدیگر، شیوه زندگی فقیرانه و

زاهدانه و تربیت نسل صالح

نویسنده: نعمت الله یوسفیان

منبع خبر: خبرگزاری فارس